

WARMTENETWERK
Voor de energietransitie

WHITEPAPER

**WARMTETRANSITIE: VAN PIONIEREN
NAAR OPSCHALEN EN VERSNELLEN**
OBSERVATIES EN HANDREIKINGEN

Deze whitepaper is gemaakt door TwynstraGudde in opdracht van
Stichting Warmtenetwerk

14 februari 2022

Inhoudsopgave

1. Wat is de situatie, waar staan we?	4
2. Waar lopen we tegenaan?.....	5
3. Hoe doen gemeenten dat ?.....	8
4. Wat is er verder nodig?	12

Leeswijzer

In 2021 concludeerde het PBL voor het derde jaar op rij dat dat Nederland niet op koers ligt om de doelen uit het Klimaatakkoord te halen. Het PBL stelt verder dat de sector Gebouwde omgeving achterblijft bij het verlagen van CO₂ emissies. In het Klimaatakkoord hebben de gemeenten vanuit het Rijk de regierol gekregen in de verduurzaming van de gebouwde omgeving. Gemeenten zijn dus aan zet volgens het Rijk.

Warmtenetten kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan deze doelstelling. In Nederland is inmiddels ruime ervaring opgebouwd met het ontwikkelen en aanleggen van warmtenetten, zowel vanuit historie, lokale initiatieven als gestimuleerd door het Programma Aardgasvrije Wijken. De uitdaging is groot, de praktijk is echter weerbarstig. Tegelijk dient de CO₂ emissie sterker en sneller reduceerd te worden.

In opdracht van Stichting Warmtenetwerk heeft TwynstraGudde een een ronde langs 10 gemeenten gemaakt die ervaring hebben met de besluitvorming over een warmtenet, om te leren waar zij staan, wat hun ervaringen zijn toe nu toe, hoe zij omgaan met de uitdagingen en welke randvoorwaarden zij essentieel achten voor een versnelling van de verduurzaming van de warmtevoorziening. De uitkomsten daarvan zijn vastgelegd in deze Whitepaper.

De Whitepaper is als volgt opgebouwd:

- Hoofdstuk 1: Schets van de huidige situatie: waar staan we?
- Hoofdstuk 2: Beschrijving van de uitdagingen die gemeenten ondervinden
- Hoofdstuk 3: Beschrijving hoe gemeenten met deze uitdagingen omgaan
- Hoofdstuk 4: Een duiding wat er nodig is om te versnellen

De Whitepaper is een weergave van wat wij tijdens de rondgang langs gemeenten hebben gehoord. Eigen observaties en ervaringen van de auteurs en begeleidingsgroep zijn in deze Whitepaper als zodanig aangegeven. Wij bedanken de gemeenten voor het delen van hun ervaring.

1. Wat is de situatie, waar staan we?

Bereiken klimaatdoelen gebouwde omgeving staat onder druk

In de Nederlandse klimaatwet zijn twee belangrijke doelstellingen opgenomen: 49% minder CO₂-uitstoot in 2030 en 95% minder in 2050. Uit een rapport¹ van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) blijkt dat we op schema liggen om een vermindering van 38% tot 48% CO₂-uitstoot te bereiken in 2030. Dat lijkt dicht in de buurt te komen van de doelstellingen, maar schijn bedriegt. Het PBL stelt dat er haast een wonder moet gebeuren om 48% te halen: "Om in 2030 op het maximale reductie-effect uit te komen moeten alle stuurbare en niet-stuurbare onzekerheden gunstig uitvallen. Gelet op de weerbarstige praktijk kan daar niet op voorhand op worden gerekend", schrijft het PBL.

In 2021 concludeerde het PBL voor het derde jaar op rij dat dat Nederland niet op koers ligt om de doelen uit het Klimaatakkoord te halen. De Raad van State (RvS) is nog stelliger: "De klimaatdoelstellingen zijn uit zicht", schrijft de belangrijkste wetgevingsadviseur van het kabinet. Zij stellen dat er extra maatregelen nodig zijn om vast te houden aan de doelen van de klimaatwet.

In haar bevindingen geeft het PBL aan dat geagendeerde plannen en nieuw beleid moeten worden uitgewerkt om het klimaatdoel van 2030 te halen. Voor hernieuwbare energie liggen de doelen binnen bereik, daarentegen is de toename van hernieuwbare warmte onvoldoende. Bijna terloops wordt vermeld dat de CO₂-reductie in 2030 grotendeels wordt veroorzaakt door de sectoren Industrie en Mobiliteit. De gebouwde omgeving blijft volgens het PBL achter. In het Klimaatakkoord hebben de gemeenten vanuit het Rijk de regierol gekregen in de verduurzaming van de gebouwde omgeving. Gemeenten zijn dus aan zet volgens het Rijk.

Kijkend naar de urgentie dienen zich een aantal vragen aan: is de tijd van experimenteren en proeftuinen in de verduurzaming van de gebouwde omgeving voorbij? Is de tijd van vrijwilligheid voorbij? Is er behoefte aan meer regie? Wie gaat de transitie financieren?

Voldoende vragen en redenen voor Stichting Warmtenetwerk om ons, TwynstraGudde, te vragen een ronde langs 10 gemeenten te maken die ervaring hebben met de besluitvorming over een warmtenet, om te leren waar zij staan, wat hun ervaringen zijn toe nu toe, hoe zij omgaan met de uitdagingen en welke randvoorwaarden zij essentieel achten voor een versnelling van de verduurzaming van de warmtevoorziening. We hebben daarbij gezocht naar verschillende signatures in de zin van schaalgrootte, rol van de gemeente en aantal jaren ervaring.

De tijd van pionieren is voorbij, om de klimaatdoelen te bereiken moeten we snel opschalen.

¹ Planbureau voor de Leefomgeving, Jaarlijkse Klimaat- en Energieverkenning 2021

2. Waar lopen we tegenaan?

De tijd van pionieren is voorbij, nu opschalen en wat is daarvoor nodig?

De gebouwde omgeving staat voor een fundamentele transitie van het energiesysteem, waaronder de verduurzaming van de warmtevoorziening. Diverse gemeenten hebben hierin al mooie stappen gezet, hetzij door het uitbreiden of verdichten van bestaande hoge temperatuursystemen, hetzij door gebruik te maken van lokaal beschikbare bronnen (veelal hoge temperatuur restwarmte, zoals in een aantal grote steden). Met het Programma Aardgasvrije Wijken (PAW) heeft de verduurzaming een verdere impuls gekregen en zijn gemeenten in staat gesteld om initiatieven uit te voeren. Tevens heeft dit programma een aantal gemeenten in staat gesteld ervaring op te doen met het ontwikkelen van warmtenetten en daar - kijkend naar de benodigde opschaling - breed van te leren. Het is nu tijd om de resultaten van dit programma op te halen en bij te sturen. Wat zijn de resultaten? Zijn deze resultaten voldoende? Welke bijsturing is noodzakelijk?

Wij deden een rondgang langs een aantal gemeenten om te leren waar zij tegenaan lopen en hoe zij met deze opgave omgaan. Waar lopen zij tegenaan, wat zijn de leerpunten, welke 'tips and tricks' hebben zij ontdekt?

De geïnterviewde gemeenten noemen de volgende **succesfactoren**:

- Goede samenwerking en juist getimedede communicatie met de omgeving is belangrijk: te laat wekt weerstand op, omdat bewoners zich dan niet betrokken voelen. Bij te vroege communicatie haken bewoners af, omdat het nog te weinig concreet is;
- Word onderdeel van de wijk door in de wijk te 'wonen' met het projectteam, door aanwezig te zijn, bijvoorbeeld in een voorbeeldwoning. Zo ontstaat vanuit de gemeente inzicht in de betekenis van de warmtetransitie in de wijk en is het voor bewoners laagdrempeliger om langs te gaan bij de gemeente;
- Betrek tijdig College en Raad bij uitgangspunten, dilemma's en risico's. Wees transparant over businesscase risico's, onzekerheden in de planning, kostenramingen en duidt de complexiteit van het plan. Door deze aspecten vooraf transparant te benoemen kunnen College en Raad een weloverwogen besluit nemen en zijn risico's geduid. Neem voor deze risico's ook een reservering op (én tref mitigerende maatregelen).
- Ontwikkelen en bouwen van een warmtenet is een ingewikkelde ruimtelijke opgave. De aanleg neemt veel ruimte in beslag, daarnaast is de ondergrond in Nederland vol met andere kabels en leidingen; neem daarom vroegtijdig de boven- en ondergrondse impact van warmtenetten op. Dit betekent dat je al met de ruimtelijke inpassing moet beginnen voordat de businesscase rond is. En hier aandacht aan moet besteden zowel in de ontwikkelfase als in de bouwfase (werkstroken, bouwkuipen) en de exploitatiefase (beheerstroken, opstallen);

- Het gebruiken van (bv. sociale en/of infrastructurele) koppelkansen. Er gebeurt al heel veel in wijken waar je op aan kan sluiten, er kan veel tegelijkertijd en dat hoeft elkaar niet te vertragen (zoals een combinatie met een werkgelegenheidsproject), het is vooral een kwestie van organiseren. Eén gemeente die wij spraken ziet klimaat adaptieve maatregelen als koppelkans, zoals het afvangen van overtollig regenwater. Maar ook hoorden wij: probeer niet alle problematiek van verschillende beleidstafels op te lossen via de energietransitie.

Gevraagd naar de **uitdagingen**, noemen een aantal van de geïnterviewde gemeenten:

- Voor gemeenten die deze opgave voor de eerste keer ondervinden, duurt het ontwikkelen van een warmtenet véél langer, is het ingewikkelder en kost dit méér geld dan aanvankelijk gedacht;
- Van aardgas af is belangrijk, enerzijds kunnen (en willen) gemeenten hun bewoners niet dwingen, anderzijds hebben gemeenten momenteel beperkt instrumentarium om de overstap voor elkaar te krijgen; een duidelijke uitspraak over aansluitplicht op een ‘meer duurzame oplossing’ wordt nu gemist;
- De businesscase voor een warmtenet rekent niet altijd “rond”, tegelijkertijd lopen de meningen uiteen over het vragen van een bijdrage aan bewoners voor de overstap en is het huidige warmtetarief (NMDA) gereguleerd;
- Gemeenten hebben van het Rijk de regie gekregen, maar niet de instrumenten (zoals bevoegdheden, weigeringsgronden voor initiatiefnemers, verplichting om - op termijn - over te schakelen op duurzamere warmte, financiële middelen). Gemeenten missen hierin een ambitie, actie en regie van het Rijk;
- Na de consultatieronde van de Wet Collectieve Warmtevoorziening staan we stil. Zolang de impact van deze nieuwe wetgeving niet duidelijk is, zijn partijen voorzichtig met het nemen van majeure beslissingen;
- Gemeenten zoeken elkaar mondjesmaat op of komen er niet aan toe om informatie uit bestaande kanalen ‘op te halen’. In andere gemeenten wordt dit al wel voortvarend opgepakt. De provincie Groningen heeft bijvoorbeeld een warmte expertise centrum voor gemeenten opgericht. Hier kunnen alle gemeenten in Nederland vragen stellen en kennis inhuren. Zij coördineren ook contacten tussen gemeenten met ongeveer dezelfde vraag.

We hebben ook markante **verschillen** gehoord:

- Waar de ene gemeente warmtelevering als essentiële (publieke) nutsvoorziening ziet en daarmee een regisserende rol kiest, kiezen andere gemeenten voor een faciliterende rol;
- De meningen over ‘wie zou moeten bepalen’ en ‘wie zou moeten betalen’ zijn verdeeld;
- Sommige gemeenten vinden het benutten van zogenaamde koppelkansen belangrijk, terwijl andere gemeenten de ervaring hebben dat dit niet werkt en zij proberen dit in het vervolg ook niet meer (en focussen aldus op de warmtetransitie);
- Gemeenten vergaren kennis op verschillende manieren, waarbij (in het voorbeeld van een grotere gemeente) geïnvesteerd is in het zelf kunnen uitvoeren en interpreteren van modelberekeningen. Een andere gemeente haalt kennis in huis door een medewerker exclusief voor het coördineren en faciliteren van de realisatie van warmte-infrastructuur aan te stellen;
- Ook geven een aantal gemeenten aan dat elke wijk anders is en een eigen strategie vraagt. “Aanpakken overnemen gaat lastig, samenwerking tussen gemeenten verloopt nog niet optimaal”. Bovendien wordt er, in de hectiek van de dag, lang niet altijd tijd vrijgemaakt om ervaringen uit te wisselen.

Samenvattend zien we tijdens onze rondgang dat gemeenten de eerste en soms zelfs al forse stappen richting aardgasvrije wijken hebben gezet. Daar zijn gróte en bescheiden successen behaald, is veel geleerd en soms veel leergeld betaald. Wat met name opvalt zijn de fundamenteel verschillende opvattingen over marktordening (is warmtevoorziening publiek of privaat), er veelal kleinschalig gestart is, er veel gebruik wordt gemaakt van subsidies en er relatief weinig kennis en ervaring wordt uitgewisseld tussen gemeenten.

Als we kijken naar de conclusies van het PBL rapport, staan gemeenten nu op het cruciale punt om door te pakken. “Hoog tijd om de mouwen op te stropen” laat Nijpels, voorzitter van het Nederlandse Klimaatberaad, optekenen. Hoe gaan we successen repliceren en opschalen? Welke strategie hanteren gemeenten daarvoor? Wie financiert?

3. Hoe doen gemeenten dat ?

Veel ervaring opgedaan, mooie inzichten en ‘best practices’ ontwikkeld

Wij hebben in de rondgang ontzettend veel gedrevenheid en bevoegenheid gezien. Cruciale succesfactoren. We hebben ook gezien dat gemeenten vooral zélf ontdekken, experimenteren en soms zelfs innovatieve technieken onderzoeken, zoals aanleg open warmtenet met (seizoens) buffering, TEO (thermische energie uit oppervlaktewater) en TEA (thermische energie uit afvalwater).

We zien dat initiatieven relatief gemakkelijk van de grond komen daar waar duurzame warmtebron én warmtevraag evident en beschikbaar zijn. Helemaal in gebieden met een bestaande - minder goed geïsoleerde - woningvoorraad. Ook voor nieuwbouw, met goede isolatiewaarden en daarop ontworpen binneninstallaties, zijn voldoende oplossingen beschikbaar, zoals zonnepanelen in combinatie met bodemwarmte en warmtepomp. Lastig wordt het verduurzamen van de woningvoorraad in het segment “bestaande bouw en geen hoge temperatuurbron beschikbaar”, hoewel ook daar nieuwe technieken in ontwikkeling zijn (zoals de HT warmtepomp). “Aardgasvrij moet”, maar wat doe je als de markt dit niet oppakt, bv. vanwege een niet afgedekt risicoprofiel door veel onzekerheid, een niet-sluitende businesscase en het ontbreken van wetgeving. Gemeenten gaan hier creatief mee om en hebben slimme aanpakken en oplossingen ontwikkeld. Een aantal hiervan zijn in onderstaand kader weergegeven.

Slimme aanpakken, tips & tricks, “reddingsboeien”...

Ontkoppel tempo verbeteren isolatie van het tempo aanleggen collectieve netten

Ontkoppel het tempo en de dynamiek van het ontwikkelen van warmtenetten en de verduurzaming van de woningvoorraad. Beide sporen zijn noodzakelijk om de klimaatdoelen te halen. Woningen worden aanvankelijk op hoge temperatuur bronnen aangesloten. Later wordt de woningvoorraad verduurzaamd. Door dit als twee parallelle sporen te beschouwen, kun je én aan de slag met het warmtenet én focussen op het isoleren van woningen c.q. deze geschikt maken voor midden temperatuur of lage temperatuur warmte. Op deze manier voorkom je een lock-in of wachten op elkaar. En dit is ook nodig om op tijd klaar te zijn met de transitie naar aardgasvrij. Wij hebben een gemeente gesproken waar met woningeigenaren afspraken worden gemaakt over tijdlijn en financiële incentives.

Niet alleen de kersen, maar op wijkniveau mandjes gemengd fruit aansluiten

Beginnen met ‘laaghangend fruit’ is soms de startmotor voor verduurzaming en daarmee een verleidelijke keuze, maar kan er ook toe leiden dat ‘de lastige laatste 20%’ niet wordt aangesloten omdat dit financieel minder aantrekkelijk is. Als de infrastructuur eenmaal is aangelegd, dan betaalt ‘het laaghangende fruit’ eigenlijk de rekening voor het ‘hooghangende fruit’. Hoewel dit ook een keuze kan zijn, is het aan te raden om afspraken te maken tussen gemeente en warmtebedrijf over de (relatief) gemakkelijke maar ook voor de (relatief) moeilijke aansluitingen.

Onderzoek zorgvuldig en tijdig de ruimtelijke impact

Niet alleen bovengronds, maar ook ondergronds is het druk in Nederland. De impact voor de inpassing en aanleg van een warmtenet wordt vaak onderschat. Hierbij gaat het vooral om de vraag hoe je een warmtenet boven- en ondergronds inpast én tegelijkertijd ruimte houdt voor andere opgaven zoals vergroening. Dit kun je alleen doen door tijdig hiermee aan de slag te gaan en een integraal ontwerp te maken. Daarnaast is het van belang ook tijdens de uitvoering te zorgen voor voldoende ruimte.

Schaalbaar en repeteerbaar

Bestaande bebouwing kent vele verschillen in ontwerp en toegepaste technieken, maar er zijn ook veel overeenkomsten. Eén gemeente die wij spraken zet in op gestandaardiseerde aanpakken en ontwerp oplossingen in de bestaande bouw, met verschillende concepten voor verschillende woningtypen. Door te uniformeren en standaardiseren is de ambitie om een woning in één dag om te kunnen bouwen, waarmee het uitvoeringstempo verhoogd en kosten per woning verlaagd worden.

Blijf in verbinding met de bewoners, maar wees jezelf ervan bewust dat iedereen overtuigen niet altijd lukt

Verbinding met bewoners in de wijk zorgt voor een goede voortgang. Ga het gesprek aan met bewoners, zo voorkom je wantrouwen en weerstand in de wijken. Het is echter een utopie om iedereen te overtuigen, want er zijn altijd vastgoedeigenaren die tegen het warmtenet ageren. Blijf informatie delen, blijf transparant en blijf bewoners betrekken bij de transitie.

Er kan méér met buurgemeenten worden samengewerkt

Iedereen staat voor hetzelfde vraagstuk, ga gezamenlijk de strijd aan. Kleinere en middelgrote gemeenten hebben vaak maar een beperkt aantal fte beschikbaar om te werken aan de warmtetransitie. Ze leunen derhalve zwaar op externe expertise. Vergeet niet de gemeentelijke diensten in te schakelen die zich elke dag bezig houden met gebiedsontwikkeling en de inrichting en beheer van de openbare ruimte. Ga daarom samenwerken met andere gemeenten en bouw samen expertise op. De projectomgeving van gemeenten kan uniek zijn, maar de opgave is dit nooit. Er valt daarom genoeg van elkaar te leren op het gebied van aanpak en tools.

Wees je bewust van alle rollen die je hebt als gemeente en opereer daar zo zuiver mogelijk in (vergunningverlener, rol in warmtenet). Bekijk het altijd als een integraal project.

Stem communicatie (proces, inhoud) tussen gemeente, warmtebedrijf en woningcorporatie goed af

Een gemeente gaf aan dat er in het verleden nog wel eens commotie ontstond over verschillende communicatie uitingen van de gemeente en het warmtebedrijf of de woningcorporatie. Nu wordt alle externe berichtgeving op elkaar afgestemd.

Neem College en Raad mee in de risico's, hoeveel die risico's kunnen kosten en neem hiervoor een reservering op in de businesscase

Op deze manier houd je open communicatie en ben je het beste voorbereid op eventuele risico's die daadwerkelijk optreden. Het is goed om eerlijk te zijn dat het, in sommige opzichten, nieuwe projecten zijn voor de gemeente en dat je soms duurder uit bent dan verwacht.

Kijk breder dan aardgasvrij, maar houd focus

Er komen bij de aanpak ook andere problemen naar boven, zoals ideeën voor zonnepanelen, sociale problematiek en wijkproblematiek. Neem eenvoudige koppelkansen mee, maar probeer niet alle opgaven op te lossen, blijf gefocust.

Let op met bestuurlijke beloftes en/of bestuurlijke tunnelvisie

Doe als gemeente geen beloftes vooraf zoals “het warmtenet komt er” of “het warmtenet wordt woonlasten neutraal aangelegd”. Het is zaak de bestuurder goed te informeren over welke gevolgen dergelijke uitspraken hebben. Onverwachte gebeurtenissen kunnen de ontwikkeling van het warmtenet beïnvloeden. Daarnaast is het goed om alle opties te onderzoeken en de beste optie te kiezen voor de verduurzaming van de gebouwde omgeving. Durf ook als gemeente terug te komen op eerder gedane uitspraken als de tijd leert dat er toch beter voor een andere warmteoplossing kan worden gekozen.

Ontwikkeling van warmtenetten is een majeure opgave

De ontwikkeling en bouw van een warmtenet is een majeure opgave waar een passende organisatie op gezet moet worden. Je doet het er niet even bij, richt hiervoor een voldoende bemenste en ervaren organisatie voor in.

Zet iedereen in zijn eigen kracht

Zoek naar een samenwerkingsmodel waarin iedereen verantwoordelijk is voor de onderdelen die bij zijn of haar organisatie en/of bedrijfsvoering past. Ontwikkelen en bouwen van een warmtenet is één ding, het economisch optimaliseren (en ‘at risk gaan’) tijdens de exploitatie is een ander vak. Hetzelfde geldt voor het onderhouden van contact met bewoners.

... aangevuld met enkele eigen observaties en ervaringen van de auteurs en begeleidingsgroep

Zoek de sweetspot in de driehoek duurzaamheid, betaalbaarheid en betrouwbaarheid

De oplossing met de laagste kosten, hoogste duurzaamheid én hoogste betrouwbaarheid bestaat niet. Het is altijd een afweging in deze driehoek. Maak expliciet welk gewicht je in de besluitvorming aan de criteria toekent. Alleen zo maak je een weloverwogen en transparante afweging.

100% verduurzamen tegen de laagste maatschappelijke kosten is een utopie

Het gaat niet om de laagste maatschappelijke kosten, maar om de grootste maatschappelijke waarden. Door het aanleggen van warmtenetten kan er ook meer ruimte komen voor groen in de wijk, kan de verbinding tussen bewoners versterkt worden door een gezamenlijke plek te creëren en kan de gezondheid van bewoners verbeterd worden doordat minder CO₂- uitstoot zorgt voor een schonere lucht.

Stel een bronnenstrategie op om keuzes beter te kunnen onderbouwen

Een lange termijn adaptieve strategie over inzet en verdere verduurzaming van bronnen helpt bij het maken van (strategische) keuzes (bv. door meer in te zetten op innovatie en toekomstbestendigheid) en draagvlak. In één keer naar ‘100% duurzame bronnen’ is een utopie, schets een roadmap, leg de keuze uit die je onderweg naar het einddoel maakt.

Maak zorgvuldig en weloverwogen keuzes

“Als het gemakkelijk was, had de markt het al gedaan” en “als je iets doet omdat je het erg graag wilt, neem je ook het risico”. Neem College en Raad vroegtijdig mee in dit dilemma, wees open en eerlijk over het risicoprofiel en onzekerheden van de voorgestelde keuze, óók als de enthousiaste projectsponsor dat eigenlijk niet wil horen.

Smeed publiek/private coalities om een sterke warmteketen te realiseren

Smeed coalities met warmtebedrijven en vastgoedeigenaren om gezamenlijk beslissingen te nemen. De warmtetransitie is te complex en de risico's zijn te groot om alleen te dragen als gemeente. Met name de handelskant van warmte, inclusief economische optimalisatie van de brandstofmix versus een minimale duurzaamheid is een complex spel. Daarnaast is het succes in de warmteketen zo sterk als de zwakste schakel. Achterblijvende volloop treft bijvoorbeeld iedereen in de keten en niet alleen de verkopende partij. Samenwerking is dus van cruciaal belang. Besef jezelf dat je het niet alleen kan en smeed allianties en coalities om een sterke warmteketen te realiseren.

Om de klimaatdoelen te bereiken moeten we snel opschalen. Een race en een marathon tegelijk, waarvoor duidelijke regie, spelregels, beschikbaar gestelde middelen en herhaalbare en opschaalbare aanpakken nodig zijn.

4. Wat is er verder nodig?

Voor opschalen zijn (snel) duidelijkheid (wetgeving), regie en middelen (van het Rijk) nodig

De gemeenten die wij hebben gesproken worstelen in beginsel met dezelfde dilemma's. Voor een aantal dilemma's zijn zij zelf aan zet, voor een aantal wordt gekeken naar het Rijk. De belangrijkste punten die wij hebben gehoord op een rij:

Wat kunnen gemeenten zelf doen?

- **Méér gezamenlijke kennis opbouwen.** Er wordt vrij zwaar geleund op externe capaciteit of expertise. Voor wat betreft expertise valt te denken aan het opbouwen van eigen kennis of inhuren via raamcontracten van kennis op gebied van doorrekenen beleidsscenario's, warmteplannen (vertalen van verbruiksprofiel naar transport/distributie capaciteit naar bronnenmix en de daarbij behorende mate van duurzaamheid) en integrale businesscases. Kennis van de inhoud maakt de onderbouwing van je besluitvorming transparanter en robuuster en maakt de afhankelijkheid van externe adviseurs en (warmte)marktpartijen kleiner.
- **Méér van elkaar leren en krachten bundelen.** Zowel op proces (het "hoe") als inhoud (het "wat") wordt er relatief weinig kennis uitgewisseld of krachten gebundeld. Vooral bij kleinere gemeenten lijkt dit het geval. Hoewel de platforms er zijn (bv. Kennis- en Leerplatform Aardgasvrije Wijken, Expertise Centrum Warmte, expertpool Nationaal Programma RES, Startmotorkader en Stichting Warmtenetwerk), wordt er nog niet altijd voldoende gebruik van gemaakt. Punt van aandacht is het tijd vrijmaken om de beschikbare informatie 'op te halen' c.q. deel te nemen aan deze kennisuitwisseling platformen.
- **Beter herhaalbare en schaalbare aanpakken ontwikkelen.** Elke gemeente is anders en de oplossingen mogen zeker maatwerk bevatten. Echter, om te kunnen versnellen, kunnen gemeenten naar een meer gestandaardiseerde procesaanpak en afwegingskaders kijken. In de ideale wereld: een soort *proces flow-chart* op hoofdlijnen. Met ruimte voor lokaal maatwerk voor de ruimtelijke of technische oplossing.
- **Innovaties versnellen.** Bewezen technieken zoals ondergrondse seizoensopslag en integratie van warmte- en elektriciteitsbuffering in het net moeten grootschalig ingezet worden. De risico-bereidheid is echter laag en bewezen technieken zijn niet altijd al in Nederland toegepast waardoor er koudwatervrees bestaat. Ga aan de slag, denk met de markt mee over risicoafdekking van de 'koudwatervrees' en blijf ruimte bieden voor innovaties.
- **Concurrerende technologieën goed in de gaten houden** en geen tunnelvisie ontwikkelen op een collectief warmtenet als enig zaligmakende optie. Denk bijvoorbeeld aan (tussen)oplossingen zoals hybride CV-ketels en/of gebouw gebonden hoge-temperatuur warmtepompen.

Wat kan het Rijk doen?

- **Zo snel mogelijk duidelijkheid** geven middels de Wet Collectieve Warmtevoorziening over marktordening, regulering/mechanisme voor warmteprijs en eventuele aanscherpingen in de vereisten voor leveringszekerheid. Dit is een essentiële randvoorwaarde voor opschaling. Gemeenten en marktpartijen hebben behoefte aan deze duidelijkheid, anders begeven zij zich in een spel waarvan de spelregels nog geschreven moeten worden. Daar zijn de belangen en risico's te groot voor.
- **Financiële middelen beschikbaar stellen.** De algemene bestuurlijke positie van gemeenten is dat de woonlasten voor de burger (i.v.m. de soms al aanwezige energie-armoede) niet toe mogen nemen en dat de gemeentebegroting geen ruimte laat voor nieuwe verduurzamingsprojecten. Het door het Rijk beschikbaar stellen van financiële middelen wordt door gemeenten als essentiële randvoorwaarde gezien. Te denken valt aan een eenmalige bijdrage aansluitkosten, een kost plus prijsregulering van het product warmte en/of een garantiestelling voor (een deel van de) onrendabele top als gevolg van de achterblijvende warmtevraag.
- **Wettelijk handelingskader scheppen.** Te denken valt aan een overstapplicht op basis van de Transitievisie Warmte. Dit lijkt een passende maatregel om te voorkomen dat netbeheerders dubbele infrastructuren moeten onderhouden én dat ontwikkelaars van warmtenetten en warmtebedrijven onzekerheden in de volloop van hun businesscase houden.

De tijd van pionieren is voorbij, om de klimaatdoelen te bereiken moeten we snel opschalen. Een race en een marathon tegelijk, waarvoor duidelijke regie, spelregels, beschikbaar gestelde middelen en herhaalbare en opschaalbare aanpakken nodig zijn. Als deze randvoorwaarden niet worden ingevuld, dan komt het bereiken van de klimaatdoelen in de gebouwde omgeving nog verder onder druk te staan.